

IETS OVER MARTINUS SAEGHMOLEN.

DOOR

A. BREDIUS EN MR. N. DE ROEVER.

DEZE te Oldenburg geboren Schilder is door HOUBRAKEN met enkele woorden aangehaald. Hij zegt van hem: „Van dezen heb ik een groot „stuk verbeeldende het laatste Oordeel gezien, waarin zig een bijna on„telbaar getal van beelden zoo groot als klein, ook jonge en volwasse „Engelen deden zien. De meeste van die waren wel natuurlijk verbeeld „aangezien dezelve zoo bleek geschilderd waren, dat het schimmen of geesten waren. „Men zegt, dat JAN LUYKEN in zijn jeugt by hem de Teeken- en Schilderkonst geleerd „heeft. 'K wil 't ook gelooven, aangezien men dikwerf even dusdanig betrokken wezens „in zijne Beeltjes en Slegtharige Engelen door zijne etsnaalt verbeeld ziet”¹⁾.

Iets later deelt HOUARAKEN mede, dat MICHEL VAN MUSSCHER in 1660 gedurende twee maanden teekenlessen van SAEGHMOLEN ontving²⁾.

Uit VAN GOOL weten wij bovendien dat hij de leermeester³⁾ was van den landschapschilder NICOLAAS PIEMONT⁴⁾. Is het waar dat deze in 1639 geboren werd, dan moet hij wel zeer vroeg dat onderwijs genoten hebben en dan kan het niet lang genoeg zijn geweest om invloed op de vorming van dezen Schilder te hebben gehad.

1) 2e Druk III, bl. 63.

2) Idem, III, bl. 212.

3) VAN GOOL bl. 441.

4) Van hem bevindt zich een goed, groot landschap (manier van MOUCHERON) in het Museum te Brussel. PLUYMERS heeft zijne landschappen bezongen.

Het eerst vinden wij den jongen schilder te Leiden bij een acte als getuige vermeld ¹⁾: hij teekent aldaar 8 Juny 1640

Hoe oud hij toen was, weten wij niet; maar waarschijnlijk was hij reeds als schilder werkzaam. 23 Mei 1644 werd te Leiden, een „geselschapie” van hem voor f 14 — 11 — 0 verkocht. En toen het eigenlijke St.-Lucasgilde te Leiden 1648 was opgericht, behoorde SAEGHMOLEN (hij wordt ook SAEGHMEULEN gespeld) tot de eerste leden ²⁾. Hij bleef tot 1654 in Leiden woonachtig, maar vertrok toen naar Amsterdam. Hij had in een huisje in de Doelsteeg gewoond, toebehoorende aan de Leidsche Schutterij, doch de rekeningen dier Schutterij deelen ons het volgende mede: „De 4e huysinge in de Doelsteech, ingehuyrt by MAERTEN SAECHMOLEN, Schilder, om 66 gulden in 'tjaer, is van „1 Nov. 1654 tot 21 Sept. 1655 geen huyr ontfangen, vermits de voornoemde SAECHMOLEN, vervaert door contagiouse Siecte, met sijn vrouw ende kinderen deze stadt „voorleden somer heeft verlaten, en jegenwoordigh tot Amsterdam woonachtigh is, alwaer „hij gesecht wordt armoede te lyden en sijn vrouw en kinderen de kost niet te cunnen „voorwinnen; komt... memorie” ³⁾.

Hij heeft zich eerst den 4^{en} Dec. 1664 te Amsterdam als poorter doen inschrijven, ofschoon hij die stad gelijk wij zagen, reeds sedert 1654 bewoonde. Hij deed dit na zijn tweede huwelijk, dat den 24ⁿ Mei 1664 op de volgende wijze te Amsterdam in het kerkelijk intekenregister werd ingeschreven:

MAERTEN SAEGMOLEN, van Oldenburg, Wedⁿ. GRIETIE JURRIAENS, in de Goutsblomstraet, met GIERTJE CLAES van Amsterdam, Wedⁿ. van JAN ARIAENSZ, Makelaer, Heerenmarkt.

Hij teekende die acte: MARTIN SAGEMUL.

Deze inschrijving verraadt eene groote voorzichtigheid, evenals zij ons op het vermoeden brengt dat SAEGHMOLEN's huisvrouw moeder hoopte te worden. Het poorterecht bracht immers het recht mede om de nabijvnde kinderen in 't burgerweeshuis te

¹⁾ Prot. Not. ADR. PAEDTS, Leiden.

²⁾ Archief v. Ned. Kunstgeschiedenis V. 17 en 206.

³⁾ *De Navorscher*.

doen opnemen. Als zorgzaam vader diende hij over de toekomst zijner kinderen te waken. Maar tevens bewijst dit koopen van het burgerrecht nadat men 10 jaren in een stad geleefd en gewerkt had, dat men het met de keuren op de gilden niet nauw namen òf de opname in het gild niet vorderde, òf naar het bewijs bij de opname niet vroeg.

Uit de registers der weeskamer, waarnaar eene aantekening bij de huwelijksacte verwijst, blijkt niets van eene comparitie voor weesmeesteren, hetgeen bewijst dat de nieuwe echtelieden nagenoeg zonder bezittingen in het huwelijk traden.

Lang zou deze echt niet duren: 1 Nov. 1669 werd MAERTEN SAEGHMOLEN, gewoond hebbende op de Braak (Palmgracht), op het Karthuizerskerkhof, waar in den regel de smalle gemeente werd ter aarde besteld, begraven¹⁾.

De Schilders ANTHONY en REINIER HALS traden al dra met den Notaris het sterfhuis binnen om den boedel, als volgt, te beschrijven:

Staat en Inventaris van alle de goederen... metter doot ontruymt bij MARTEN SAEGMOLEN, ten versoecke van ANTONI en REYNIER HALS, neven van den overleden, door my LEENDERT FRUYT, Not. publ.... geïnventariseert en beschreven den 28 November 1669.

In 't voorhuys:

Een groot lantschap van EVERT MARCELIS (MARSEUS)
 2 groote stucken sonder lijsten waer in iemant gevist wort.
 een Exe homo sonder lijst.
 een schilderij van de Medicijn-konst met een swarte lijst.
 2 cleyne bortjes synde d' hydese (heidensche?) sinnen.
 een dochtertje
 twee tronitges } met een swarte lijst.
 een lantschapje }

Er volgen eenige weinige kleeren, alles duidt op den soberen staat van den gestorvenen.

In de Kelderkoken:

een Vanitas dat gemeen is.

Op de beste kamer.

drie toonytges met swarte lijsten.

De volgende seventien stucken sijn bij d' Overleden in 't huwelyck geschildert:

een stick van de listige lagen.
 een stick van FAROO'S oordeel.

¹⁾ Grafboeken van Amsterdam.

een groot stick vant groot oordeel.
 een groot stick van de eendracht.
 een stick vant vrouwtje in oordeel.
 een stickje zijnde de stilstant van wapenen.
 2 cleyne bortges met naeckte beeltges, met slechte swarte lysten.
 2 cleyne bortges.
 een stick schildery synde de gerechticheyt met een vergulde lyst.
 2 oude tronies.
 een exe homo.
 een schildery synde een vrouwtje in overspel.
 een schildery van St. Helena.
 een schildery, synde d'offnemigh van 't kruys.

Opt Comtoir.

Omtrent 100 boecken in folio, quarto en octavo.

Op de Solder:

drie ouwe borden, 2 schildersvryfsteenen, *tien peletten*, een blicke back met quasten
 en pensele, verruw enz. *een groote quantiteyt soo printen als teeckeninghen,*
van verscheyde meesters, te menichvuldich om te specificeren.
 een cnaep.
 een stroopop.
 een schilderstafeltge.
 een viereuhoute kist, daerin bevonden een groot deel teeckeningen van anatomie.

Opt Schilderijkamertgen:

twaelff gepleysterde tronies, soo groot als cleyn.
 seven gepleysterde buycken.
 negentien gepleysterde soo armen, handen als voeten.
 twee eesels.
 een stickje met wit en swart.

Schulden en lasten:

De overleden moet hebben van DAVID HOOGSCHILT tot Leyden. *f* 10.—
 Veel schulden had de overleden kunstenaar niet: slechts ééne obligatie van *f* 100.—
 was aanwezig. Voorts onbeduidende kleine schulden.

Daaronder: de overleden is schuldig aen JAN LUYKEN *f* 3 — 3 — 0.

De doodschuld bedroeg *f* 108 — 14 — 0.

Een en ander is opgegeven door GEERTGE BREECKERS, huysvrouw van d'Overleden.

Deze Inventaris is daarom belangrijk, wijl wij er het genre uit leeren kennen, door den overledenen beoefend: de historieschildering. Zulk eene Schilderij werd 1767 te Delft in den boedel van I. A. VAN KINSCHOT verkocht, zijnde: Een kapitaal stuk, verbeeldende „*de villing van Bragadinus, Gouverneur der Stadt Fama Augusta*, door M. SAAGEMOOLEN 1658; [h. 3 vt. 8 dm., br. 3 vt. 3 dm. Dit werk bracht *f* 36.75 op, terwijl 2 stukken van JAN BOTH slechts *f* 41.— oprachten. Maar hij beoefende dit genre niet uitsluitend. NAGLER vermeldt een ets, *een Mansbuste met een pelsmuts en korten baard*, van voor te zien, in 12°; beteekend M Z. Op een Ex. in NAGLER's bezit, stond: MART. ZAEGMOLEN. En als nader bewijs kunnen wij aanhalen den Inventaris van FRANS JOOSTEN DE VRIES, overleden te Amsterdam, 1665, waarin wij vermeld vonden *de vier eeuwen* door SAEGMOLEN, *f* 50.— *een Fager* van SAEGMOLEN, *f* 2 — 10. Het eerste van deze beide door TEUNIS ALBERTSZ, kunstkooper, getaxeerde stukken, wijst wederom op de hooge waarde, die door zijn tijdgenooten aan zijne schilderstukken werd toegekend.

De weduwe van onzen schilder bleef met 4 kinderen zitten: twee voordochters LUCRETIA, geb. omstreeks 1651 en AELTJE, geb. omstreeks 1658, en twee zonen ADRIAEN en JOAN COSTEL uit haar huwelijk geboren. Over de beide eersten werd op 4 December 1669 de schilder ANTONY HALS tot voogd door Weesmeesteren benoemd¹⁾. Den 17 Februari daaraanvolgende bracht die voogd een kleine 200 gl. ter Weeskamer ten behoeve dier weezen op, doch nauwelijks een maand later werd de helft van dit bedrag weder gelicht „om de kinderen van kleederen te voorzien”²⁾. HALS had zijn plichten als voogd goed behartigd, en den boedel binnen weinige weken bered. Er bleef weinig voor de kinderen over, omdat de weduwe bedachtzaam genoeg was geweest met huwelijksvoorwaarde te trouwen, waarin zij zich bij overlijden van haren man eene uitkeering van 1000 gl. had bedongen. Behalve haren eigen boedel nam zij heel de nalatenschap van SAEGHMOLEN in bezit, en liet de beide voorkinderen nauwelijks genoeg om behoorlijk gekleed te worden. Daarentegen nam zij de voldoening van alle schulden op zich.

Drie jaren later maakte zij „sieckelyck van lichaem, doch gaende ende staende” haar testament³⁾, waarin zij alleen hare eigene kinderen bedacht. Zij had zich wat den stand harer woonplaats aangaat kunnen verbeteren en woonde op de Korte Prinsengracht.

1) Voogdijboek ter Weeskamer, D. bl. 185 vo.

2) Weesboek bl. 700.

3) Maart 1673. Not. L. FRUYT. Amsterdam.

Het gaat met SAEGHMOLEN als met vele andere Hollandsche schilders uit de zeventiende eeuw; hij is ons slechts bij name en niet uit zijne werken bekend. Wellicht zouden wij geene aanleiding gevonden hebben om hier iets over hem te zeggen, ware het niet dat in dezen jaargang de figuur van JAN LUYKEN behandeld wordt. Het beweren dat SAEGHMOLEN diens meester is geweest, berustte tot dusverre slechts op een *on dit*. De inventaris bewijst ons dat „men” hier de zaak wel bij het rechte einde had.

Al de pleisteren tronies, ruggen, buiken, armen, handen en voeten, zijn de voorbeelden geweest, waarop deze, voortreffelijke setser in zijne jonge jaren zich heeft geoefend. Niets is waarschijnlijker dan dat SAEGHMOLEN in zijn tijd als een voortreffelijk teekenonderwijzer bekend stond. Wie weet bij hoevelen onzer kunstenaars uit de tweede helft der glorierijke eeuw hij de gronden voor de kunst heeft gelegd.

